

Azərbaycan.-2016.-6 may.-№97.-S.5.

HEYDƏR ƏLİYEVİN DÖVLƏTÇİLİK TƏLİMİNDƏ AZƏRBAYCANÇILIQ

İsa HƏBİBBƏYLİ,

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının vitse-prezidenti,
Milli Məclisin Elm və təhsil komitəsinin sədri, akademik

Məlum olduğu kimi, ilk insan birliklərinin formalaşdığı yaşayış məskənlərindən biri hesab edilən Azərbaycan həm də qədim dövlətçilik ənənələrinə malik olan bir ölkədir. Bundan başqa, Azərbaycanda mütəfəkkir düşüncəsinin, siyasi və ədəbi təfəkkürün izləri də çox dərinidir. Azərbaycan xalqının ümummilliyet lideri Heydər Əliyev böyük tarixi keçmiş, möhkəm milli əsasları, geniş siyasi və ədəbi dünyagörüşü olan qədim və inkişaf etmiş bir xalqın çoxəsrlik və çoxcəhətli ənənələrinin meydana çıxardığı qüdrətli dövlət xadimidir.

Əsrlər boyu Azərbaycanda baş vermiş ictimai-siyasi dəyişikliklər, ərazi bütövlüyü və milli müəyyənlik uğrunda aparılmış mübarizələr, region ölkələri ilə münasibətlər, idrak işığında keçilmiş çoxəsrlik yollar ədəbiyyatın, elmin, maarifçiliyin, incəsənətin mötəbər simalarını yetirdiyi kimi, böyük siyasətin də görkəmli yaradıcılarını ərsəyə gətirməli idi. Heydər Əliyev Azərbaycanın çoxəsrlik ictimai-siyasi təfəkkürünün formalaşdırılıb XX əsrdə meydana çıxardığı görkəmli dövlət xadimidir. Fikrimizcə, Heydər Əliyev - Azərbaycanın Nizami Gəncəvidən və Bəhmənyardan, Atabəylərdən və Səfəvilərdən, Məhəmməd Füzulidən, Mirzə Fətəli Axundzadədən, Cəlil Məmmədquluzadədən, Hüseyn Caviddən Üzeyir Hacıbəyliyə qədər keçdiyi şərəfli və məsuliyyətli tarixi yolun qanunauyğun məntiqi nəticəsi kimi dünyaya gəlmiş möhtəşəm parlaq simadır.

Dünya miqyaslı Heydər Əliyev, hər şeydən qabaq, Azərbaycan hadisəsidir. O, çoxəsrlik tarixi və böyük ənənələri olan Azərbaycanın ölkəmizə və xalqımıza, bütövlükdə bəşəriyyətə bəxş etdiyi nadir tarixi şəxsiyyətdir. Geniş dünyagörüşə malik olan görkəmli dövlət xadimi Heydər Əliyevin çoxcəhətli fəaliyyətində milli və bəşəri dəyərlər vəhdətdə cəmləşmişdir.

Ümummilliyet lider Heydər Əliyevin dövlətçilik təlimində azərbaycançılıq əsas, aparıcı yer tutur. O, azərbaycançılığı mənsub olduğu xalqın ən ali keyfiyyətlərini özündə birləşdirən siyasi-ideoloji və ümummilliyet dəyər olmaqla bərabər, həm də bəşəri düşüncəni zənginləşdirən, yüksək mənada insanlığa xidmət edən özünəməxsusluq kimi qəbul etmişdir. Heydər Əliyev ölkəmizdə çoxəsrlik azərbaycançılıq ideallarını milli dövlətçilik ideologiyası səviyyəsinə qaldıran ümummilliyet lideridir.

Ölkəmizdə ictimai və ədəbi fikirdə vətən və xalq anlayışının tarixi çox qədim olsa da, azərbaycançılıq məfkurəsinin meydana gəlməsi XIX əsrdən etibarən mövcud olmuşdur. Ölkəmizin ədəbiyyatı və mətbuatı Azərbaycan ölkəsi, Azərbaycan dili, azərbaycanlı, Azərbaycan milləti anlayışlarını XX əsrin əvvəllərində daha da qüvvətləndirmişdir. Müstəqil dövlətçilik ideyası da həmin dövrdə qüvvətlənmiş, ədəbi düşüncədən siyasi təfəkkürə qədər yüksəlmiş və dərinləşmişdir. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti məhz qüvvətli və davamlı milli idealların işığında meydana çıxmışdır. Lakin Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin ömrü qısa olduğu üçün azərbaycançılıq müstəqil dövlətin ümummilliyet ideologiyası səviyyəsinə gəlib çata bilməmişdi. Sovet hakimiyyəti illərində isə hakim kommunist ideologiyası azərbaycançılığı arxa plana keçirmiş, bunun əvəzinə ən yaxşı halda vətənpərvərlik ideyası ədəbiyyatda yaradılmışdır.

Məhz ümummilliyet lider Heydər Əliyev yaşadığı dövrün siyasi quruluşunun sərt qadağalarına baxmayaraq, azərbaycançılıq anlayışının geniş müstəvidə baxışlar sistemini formalaşdırmışdır. Heydər Əliyevin simasında tariximizdə ilk dəfə olaraq Azərbaycan məsələsinə dövlət səviyyəsində kompleks şəkildə yanaşılmış, problemə ardıcıl siyasi münasibət bəslənilmiş və konkret nəticələr əldə olunmuşdur.

Azərbaycançılığın dövlət ideologiyası səviyyəsində formalaşdırılması və təsdiq edilməsi, qəbul olunması Heydər Əliyevin müstəqil dövlətçilik uğrunda mübarizəsinin əsas ana xətlərindən birini təşkil edir. Görkəmli dövlət xadimi Heydər Əliyev azərbaycançılıq siyasətini özünün çoxcəhətli fəaliyyətinin bütün mərhələlərində əsas kimi götürmüş, bu ideologiyanın xalqın milli şüurunda və dövlətçilik təfəkküründə inkişaf etdirilib möhkəmləndirilməsi işini həyatının mənasına, siyasətinin əsas hərəkətverici qüvvəsinə çevirmişdir. Məhz Heydər Əliyevin çoxcəhətli və ardıcıl siyasəti sayəsində azərbaycançılıq ictimai-ədəbi mühitdə ümummillə hərəkat, siyasi müstəvidə dövlət ideologiyası mahiyyəti qazanmışdır.

Qeyd etdiyimiz kimi, çoxillik siyasi fəaliyyətinin bütün dövrlərində tarixin verdiyi şansların, yaratdığı imkanların hamısında Heydər Əliyev özünü Azərbaycana həsr etmiş, Azərbaycan ideali uğrunda daim mübarizə aparmışdır. Hələ Azərbaycan SSR Dövlət Təhlükəsizlik Komitəsinə başçılıq etdiyi illərdən və sovet hakimiyyəti zamanı ölkəmizə rəhbərliyinin birinci dövründə böyük gələcək ümidi ilə milli dövlətçilik naminə həyata keçirdiyi genişmiqyaslı siyasi-ideoloji, iqtisadi-mədəni, ədəbi-tarixi tədbirlər sonrakı mərhələdə qazanılmış dövlət müstəqilliyinin möhkəm təməlini, etibarlı bünövrəsini təşkil etmişdir. Məlum olduğu kimi, orta əsrlərdə Səfəvilərin hakimiyyəti illərində azərbaycançılıq amili dövlət siyasətinin bütün istiqamətlərini deyil, müəyyən sahələrini əhatə edə bilmişdi. Azərbaycan xanlıqları dövründə də ölkə parçalandığı üçün vahid milli siyasətin həyata keçirilməsi mümkün olmamışdı. Çar Rusiyası Azərbaycanı işğal etdikdən sonra ölkədə ümumi maarifçilik sahəsində müəyyən irəliləyişlər olsa da, siyasi proseslərdə azərbaycançılıq pərdə arxasına keçirilmiş, milli faktorların imperiya maraqlarının içərisində əridilməsi siyasəti ön plana çəkilmişdir. Analoji siyasət Sovetlər İttifaqı tərəfindən də eyni dərəcədə, hətta bir qədər də şiddətlə və "ustalıqla" gündəmdə saxlanılmışdır. Bütün bunlara əsasən qətiyyətlə demək olar ki, Azərbaycanın çoxəsrlik tarixində Heydər Əliyev qədər uzun müddət və ardıcıl şəkildə azərbaycançılıq siyasəti ilə məşğul olan ikinci bir dövlət xadimi olmamışdır. Azərbaycan SSR-in Dövlət Təhlükəsizlik Komitəsinin rəhbərliyindəki fəaliyyətini də nəzərə alsaq, demək olar ki, Heydər Əliyev qırx ildən artıq bir dövrdə azərbaycançılıq ideyası ilə dövlət işi səviyyəsində məşğul olmuşdur. Sovetlər İttifaqının rəhbərliyi ilə anlaşılıq münasibətlər qurmağı bacarmış Heydər Əliyevin Azərbaycanı geridə qalmış aqrar respublikadan hərtərəfli inkişaf etmiş ölkəyə çevirməsi mühüm tarixi hadisədir. Eyni zamanda, Heydər Əliyevin Azərbaycana rəhbərliyinin birinci dövründə, konkret olaraq 1978-ci ildə Azərbaycan dilini ölkəmizin konstitusiyasına dövlət dili kimi daxil etdirməyə nail olması da misilsiz tarixi hadisələrdən biridir. Nəzərə almaq lazımdır ki, həmin dövrdə nəinki Orta Asiya respublikalarında, heç Siyasi Bürodə böyük təmsilçiləri olan Ukraynada da xalqın dili dövlət dili səviyyəsinə çatdırıla bilməmişdi. Buna görə də Sovetlər İttifaqında vahid beynəlmiləçilik prinsiplərinin həyata keçirildiyi bir zamanda Azərbaycan dilinin rəsmi olaraq dövlət dili kimi qəbul olunması çoxəsrlik dövlətçilik tariximizin nadir hadisəsidir. Azərbaycan dilinin sovet hakimiyyəti dövründə dövlət dili statusu qazanması Azərbaycan Respublikasının gələcək müstəqilliyinin mühüm təminatlarından biri idi. Bu hadisə Heydər Əliyevin dövlət xadimi olaraq hələ sovet hakimiyyəti illərindəki azərbaycançılıq idealının açıq və parlaq təzahürü, böyük qələbəsi idi. Bu yolla Heydər Əliyev keçmiş sovet rejimi dövründə bütün çətinliklərə baxmayaraq, ölkəmizdə milli istiqlal düşüncəsinin əsaslarını formalaşdırmaq kimi məsuliyyətli və şərəfli bir vəzifəni böyük ustalıqla həyata keçirmişdir. Bundan başqa, Sovetlər ölkəsi ilə münasibətləri tərs gələn milli istiqlalçılığın - Sovet İttifaqı Qəhrəmanı, akademik Ziya Bünyadovun, xalq yazıçısı Mirzə İbrahimovun, böyük vətəndaş alim Abbas Zamanovun, xalq şairləri Bəxtiyar Vahabzadənin, Xəlil Rzanın və başqalarının böyük dayağı ölkə rəhbəri Heydər Əliyev olmuşdu. İndi Azərbaycan Respublikasının keçən əsrin yetmiş-səksəninci illərində baş verən əsas siyasi-iqtisadi, elmi-mədəni hadisələri yenidən təhlil edilərkən görünən və görünməyən bütün proseslərin alt qatında, fəlsəfəsində, mahiyyətində millilik amilinin, müstəqillik düşüncəsinin, milli dövlətçilik təfəkkürünün varlığını, mövcudluğunu çox aydın surətdə görmək olur. Lakin ən böyük dahilik çətin ideoloji məhdudiyətlər mühitində həmin prosesləri yaşayıb-hazırlayıb həyata keçirərkən böyük gələcəyi görmək istedadına malik olmaqdan ibarət idi. Bu mənada Heydər Əliyev dövlətçilikdə qeyri-adi müdriklik və

uzaqgörənlik istedadına malik olan qüdrətli liderdir. Bu böyük dövlət xadiminin müdriklik və uzaqgörənliyinin hərəkətverici qüvvəsi Vətənə, xalqa, doğma torpağa sonsuz inam və məhəbbətdən, sınaqlardan çıxmış böyük siyasi təcrübədən yoğrulmuşdur. Heydər Əliyev keçdiyi çətin və şərəfli yolla Sovetlər İttifaqında beynəlmiləli ideologiyanın sərt dövlətçilik prinsipi kimi qəbul edildiyi dövrlərdə vətənpərvər dövlət xadimi olub, Kremlin zirvəsinə qədər yüksəlməyin mümkünlüyünü sübut etmişdir. Azərbaycanda Sovetlər İttifaqının ən sərt dövrlərində Heydər Əliyevin özünəməxsus bir siyasətlə azərbaycançılıq istiqamətində həyata keçirdiyi böyük tədbirlər gələcək dövlət müstəqilliyinin təməllərinə çevrilmişdir. Bütün bunlara görə Heydər Əliyev üçün uzaqgörən bir dövlət xadimi olaraq çökmüş sovet ideologiyasından yeni müstəqil dövlətçilik siyasətinə keçmək çətinlik yarada bilməmişdir. Keçmiş sovet dövlətinin mərkəzdəki və respublikalardakı rəhbərlərinin bir çoxlarının adları dağılmış imperiya ilə birlikdə arxivə getdiyi halda, Heydər Əliyevin portretləri milli azadlıq hərəkatının bayraqları ilə birlikdə meydanlarda yüksəklərə qaldırılırdı. Deməli, Azərbaycanda xalq hərəkatı, milli azadlıq mübarizəsi böyük dövlət xadimi Heydər Əliyevin böyük azərbaycançılıq ideallarından keçib gəlmişdi. Bu mənada Sovetlər İttifaqı dağıldıqdan sonra müstəqillik qazanmış gənc respublikaların demək olar ki, mütləq əksəriyyətinin rəhbərlərindən fərqli olaraq Heydər Əliyev və ümumiyyətlə Azərbaycan xüsusi bir “keçid dövrü” yaşamamışdır. Əksinə, Azərbaycan üçün Heydər Əliyev epoxasının birinci mərhələsi sovet sosialist sistemindən müstəqil dövlətçilik erasına keçid dövrü xarakteri daşmışdır. Milli ideologiyanın formalaşdırılması baxımından digər keçmiş sovet respublikalarının müstəqilliyin ilk illərində üzlaşdıqları çətinlikləri uzaqgörən dövlət xadimi Heydər Əliyevin apardığı məqsədyönlü siyasət sayəsində Azərbaycan xalqı müstəqil dövlətçiliyi qazanana qədər yaşamışdı. Xalqın tələbi ilə yenidən rəhbərliyə qayıdan Heydər Əliyevin qüdrətinin işığında Azərbaycanda keçid prosesləri sürətlə getmiş, zaman etibarilə qısa bir müddətdən sonra ölkəmizdə müstəqil dövlət quruculuğu öz təbii, qanunauyğun məcrasına salınmışdır. Məhz buna görədir ki, Azərbaycan müstəqillik qazanmış keçmiş sovet respublikaları ilə müqayisədə milli ideologiya baxımından bir mərhələ qabaqdadır.

Azərbaycanın müstəqillik dövrünün vəzifələrini də görkəmli dövlət xadimi Heydər Əliyev dönmədən, qətiyyətlə həyata keçirmişdir. Cəmiyyət həyatında bütün sahələr üzrə dövlət idarəçiliyinin genişmiqyaslı islahatlarını apararaq yenidən qurmaq işinin baş memarı Heydər Əliyev oldu. Məktəb islahatları da, torpaq islahatları da, geniş mənada cəmiyyəti yeniləşdirməyin, möhkəmləndirməyin təməl prinsipləri də Heydər Əliyev tərəfindən qətiyyətlə həyata keçirilmişdir. Heydər Əliyev keçmiş sovet hakimiyyəti ilə yeni müstəqil dövlətçilik anlayışı arasında elə bir möhkəm sədd yaratdı ki, daha heç kəsdə bir daha geriye qayıtmağa cürət və cəsarət qalmadı. Uzaqdan-yaxından Azərbaycanı parçalamaq niyyətində olanlar da Heydər Əliyevə dərindən inam bəsləyən və onun ətrafında sıx birləşən xalqın bütövlüyünün qarşısında geri çəkilməyə məcbur oldular. Çox mürəkkəb ictimai-siyasi şəraitdə çevriliş cəhdləri, separatçılıq meyilləri ilə çıxış edən hərbi müxalifətlə demokratik müxalifəti bir-birindən ayıraraq, özgə dəyirmanların daşını fırlatmağa can atanların arxlarını kəsməklə Heydər Əliyev müstəqil hüquqi dövlətin çarxının dünyəvi prinsiplər əsasında ahəngdar işləməsini təmin etməyi bacarmışdır. Görkəmli dövlət xadiminin Naxçıvan Muxtar Respublikasındakı fəaliyyəti dövrü Azərbaycanda müstəqil dövlət quruculuğunun laboratoriyası funksiyasını daşmışdır. Bu məsuliyyətli və şərəfli illər Azərbaycan dövlətçiliyinin çətin və zəruri sınaq mərhələsi idi. Naxçıvan Ali Məclisinin Sədri kimi Heydər Əliyevin Naxçıvan Muxtar Respublikasında qəbul etdiyi tarixi qərarlar o zamankı Azərbaycan rəhbərliyi üçün “yolverilməz hallar” səviyyəsində anlaşılarsa da, xalqımız tərəfindən ölkənin gələcəyinə, müstəqilliyin yaşadılacağına böyük ümidlər kimi qəbul edilmişdi. Heydər Əliyev müstəqil Azərbaycan dövlətinin rəhbərliyinə vətənpərvər Azərbaycan xalqının arzularının və ümidlərinin dalğasında gəlmişdi. Dünya ictimaiyyəti, beynəlxalq təşkilatlar Azərbaycanı rəsmi və ya qeyri-rəsmi olaraq tanımamışdan çox qabaq Heydər Əliyevi tanıdıqları üçün qısa müddətdə ölkəni də tanımalı oldular və Azərbaycan dünya birliyində öz yerini tuta bildi. Bu mənada Naxçıvan - möhtəşəm Heydər Əliyev abidəsinin pyedestali, Bakı - böyük baş meydanı, bütövlükdə Azərbaycan isə onun əzəmətli heykəlidir. Heydər Əliyev ölkəmizin bütün

hüdudlarını əhatə edən Azərbaycan xəritəsidir. Yaxud da Heydər Əliyev dünya xəritəsində Azərbaycanın nadir kompasıdır. Azərbaycanın yerini göstərmək üçün Heydər Əliyevi tanımaq yetərli idi. Bütün bunlara görə azərbaycançılıq ideologiyası Azərbaycan tarixinə Heydər Əliyevin dövlətçilik təlimi kimi daxil olmuşdur. Azərbaycanın dövlət müstəqilliyinin inkişaf etdirilməsi təliminin möhkəm əsasları da Heydər Əliyev tərəfindən yaradılmışdır.

Azərbaycanda milli birlik və həmrəylik ideyasının həyata keçirilməsi də azərbaycançılıq idealına xidmətin ifadəsidir. Azərbaycan dili anlayışı kimi, Heydər Əliyevin kəşfi olan Azərbaycan xalqı anlayışının da ölkəmizdə bərqərar olması müstəqil dövlətin daxili sabitliyinin təmin edilməsinə, tolerantlıq mühitinin formalaşdırılmasına xidmət edir. Heydər Əliyevin adı ilə bağlı olan Azərbaycan xalqı anlayışı azərbaycançılıq prinsiplərinin ölkəmizdəki bütün etnik qruplar tərəfindən vahid prinsip kimi qəbul edilməsinə imkan yaradan müdrik bir dövlətçilik təlimidir.

Dünya azərbaycanlıları anlayışı da Azərbaycanın çoxəsrlik dövlət siyasətində Heydər Əliyevin adı ilə bağlı olan mühüm xidmətlərdən biridir. Sovet hakimiyyəti illərində mövcud rejimin yaratdığı çətinliklərə baxmayaraq, məhdud şəkildə olsa da, dünya azərbaycanlıları ilə yaradılan əlaqələrin cığıruları dövlət müstəqilliyinin ilk illərindən etibarən genişləndirilmiş, yeni əlaqələr yaradılmış, dünya azərbaycanlılarının birliyinə və həmrəyliyinə doğru böyük addımlar atılmışdır. Bu baxımdan Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinin Sədri vəzifəsində işləyərkən görkəmli dövlət xadimi Heydər Əliyevin “31 dekabr Dünya Azərbaycanlılarının Həmrəylik və Birlik günü haqqında” imzaladığı 16 dekabr 1991-ci il tarixli qərar son yüzillikdə dünyanın müxtəlif ölkələrində yaşayan həmvətənlərimizin varlığını təsdiq edən və onlarla əlaqələrin zəruriliyini dövlət səviyyəsində rəsmiləşdirən ilk mühüm qərar kimi xüsusi əhəmiyyətə malikdir. Bu, dünya azərbaycanlılarının həmrəyliyinin dövlət tərəfindən verilmiş birinci bəyannaməsi idi. “Dünya Azərbaycanlılarının Həmrəylik və Birlik günü haqqında”kı qərar muxtar respublika Ali Məclisi tərəfindən verilsə də, bütövlükdə Azərbaycanda, geniş mənada dünyada soydaşlarımız, həmvətənlərimiz arasında geniş əks-səda doğurmuşdur. Beləliklə, dünya azərbaycanlılarının hər ilin 31 dekabrında Yer kürəsinin müxtəlif qitələrində qeyd etdikləri həmrəylik günü həmvətənlərimizin Azərbaycan Respublikasının dövlət müstəqilliyinin daha da möhkəmləndirilməsi uğrunda söylərinin birləşdirilməsinə, ölkəmizin reallıqlarının beynəlxalq aləmdə yayılmasına geniş meydan açan dövlət əhəmiyyətli proqram statusu qazanmışdır.

Ölkəmizdə 2001, 2006 və 2012-ci illərdə dünya azərbaycanlılarının qurultaylarının keçirilməsi də möhtəşəm siyasi-tarixi hadisələrdir. Ulu öndərə məxsus “Dünya azərbaycanlılarının bir vətəni var, bu - Azərbaycandır” kəlamı müasir dövrün azərbaycançılıq təliminin siyasi-ideoloji əsasını təşkil edir. Dünya azərbaycanlılarının birinci qurultayında Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin tarixi nitqi azərbaycançılıq məfkurəsinin siyasi manifestidir. Heydər Əliyevin azərbaycançılıq təlimi dünya azərbaycanlılarını tarixi vətən və vahid ideologiya ətrafında birləşdirir. Bundan başqa, Heydər Əliyevin 5 iyul 2002-ci il tarixli fərmanı ilə Xarici Ölkələrdə yaşayan Azərbaycanlılarla iş üzrə Dövlət Komitəsinin, yaradılması dünya azərbaycanlılarının diaspor fəaliyyətinin təşkilinin milli dövlət siyasəti səviyyəsinə qaldırıldığına sübutdur. Azərbaycan diasporunun formalaşması və inkişafı sahəsində qazanılan nailiyyətlər məhz həyata keçirilən həmin siyasətin bəhrələridir. Azərbaycanın xarici siyasətinin uğurla həyata keçirilməsində dünya ölkələrindəki diaspor təşkilatlarımızın səmərəli fəaliyyəti atılmış addımların uzaqgörənliyini bir daha təsdiq edir. Heydər Əliyevin müdrik siyasəti azərbaycançılığı ölkə sərhədlərindən dünya birliyi səviyyəsinə çatdırmışdır. Azərbaycançılıq dünyada yaşayan bütün azərbaycanlıların birliyinin və həmrəyliyinin ideologiyasıdır. Görkəmli dövlət xadimi Heydər Əliyev ölkə miqyasında və dünya azərbaycanlıları müstəvisində azərbaycançılığın ən uca zirvələrini fəth etmişdir. Sözün obrazlı mənasında Heydər Əliyev dünyada azərbaycançılığın rəmzinə çevrilmişdir.

Hazırda Azərbaycan Respublikasında Heydər Əliyevin müstəqil dövlətçilik təlimi, azərbaycançılıq ideologiyası dünyada dəyişən və inkişaf edən reallıqlarla, zənginləşən yeni proseslərlə birlikdə ölkəmizdə

yaradıcı şəkildə ardıcıl olaraq həyata keçirilir. Beləliklə, möhkəm bünövrələr, böyük sütunlar üzərində yeni və möhtəşəm Azərbaycan qurulur. Ölkəmizin Prezidenti İlham Əliyevin çoxcəhətli, məqsədyönlü və yorulmaz fəaliyyəti, dövlətçilik işinə çoxaspektli düşünülmüş yanaşmaları, analitik təfəkkürü, müdrik siyasəti, dərin düşüncəsi ilə müstəqil Azərbaycan dövlətçiliyinin yeni epoxası formalaşır.

Artıq hər kəsə yaxşı məlumdur ki, ulu öndər Heydər Əliyevin dövlətçilik təliminə uyğun olaraq milli mənafenin, dövlətçilik maraqlarının daim üstün tutulması Prezident İlham Əliyev siyasətinin təməl prinsipidir. Dövlət rəhbəri İlham Əliyevin siyasətində ən müxtəlif mövqelərdən, fərqli bucaqlardan ifadə olunan siyasi yanaşmaların hamısı azərbaycançılıq fəlsəfəsində, Azərbaycanın inkişafı naminə aparılan qlobal işlərdə tamamlanır. Azərbaycançılıq bu böyük və müdrik siyasətin cövhərini təşkil edir. İlham Əliyev XXI əsrdə müstəqil Azərbaycanın yeni siyasətinin əsaslarını müəyyən edən, təzə istiqamətlər açan, yol göstərən görkəmli siyasi liderdir. Dövlət başçısında bu tip yüksək siyasətçi məharətinin olması müstəqil ölkənin inkişafının və xalqın xoşbəxt həyatının böyük təminatıdır. Bu mənada yeni tarixi epoxada məhz İlham Əliyev kimi böyük siyasətlə yüksək idarəçiliyi özündə cəmləşdirən görkəmli bir dövlət xadiminin və mahir siyasətçinin Azərbaycana rəhbərlik etməsi ölkənin və xalqın tarixi şansdır.

Görkəmli dövlət xadimi, Azərbaycan xalqının ümummilli lideri Heydər Əliyevin milli, müstəqil dövlətçilik təlimi, sınaqlardan çıxmış bu siyasi kurs Prezident İlham Əliyevin çoxcəhətli fəaliyyətinin strategiyasını təşkil edir. Heydər Əliyev siyasi kursu - Azərbaycan dövlətinin ümummilli inkişaf strategiyasının nəzəri-ideoloji əsaslarından ibarətdir. Heydər Əliyev təlimi - ölkəmizin və xalqımızın dirçəliş və tərəqqi yolunun uzunmüddətli proqramıdır. Heydər Əliyev fəlsəfəsi - Azərbaycan idealının ölkənin çoxcəhətli inkişafında özünü təsdiqləyən dialektikasından ibarətdir. Ölkə Prezidenti İlham Əliyev Heydər Əliyev siyasi kursuna dərin, birmənalı sədaqətində, ikincisi isə həmin sınaqlardan çıxmış siyasi kursu qətiyyətlə, dönmədən, ardıcılıqla və yaradıcılıqla həyata keçirməkdə fərqli, üstün imkanlara və böyük potensiala, qeyri-adi enerjiyə və istedadla malikdir. Böyük sürətlə yeniləşən Bakı şəhəri, Azərbaycan iqtisadiyyatı, həyata keçirilən möhtəşəm layihələr - Bakı-Tbilisi-Ceyhan neft, Bakı-Tbilisi-Ərzurum qaz kəmərləri, Bakı-Tbilisi-Qars-Naxçıvan dəmir yolu, Şimal-Cənub dəhlizi hər gün müasirləşən Azərbaycan cəmiyyəti məhz Heydər Əliyev siyasi kursunun yaradıcı şəkildə, ardıcılıqla davam etdirilməsinin real bəhrələri, sanballı töhfələridir.

Prezident İlham Əliyev ulu öndər Heydər Əliyevin siyasi təlimini yeni dövrün və müasir Azərbaycanın reallıqları ilə daha da zənginləşdirən görkəmli siyasi xadimdir. Ümummilli lider Heydər Əliyevdən sonrakı tarixi mərhələnin meydana çıxardığı siyasi-ictimai reallıqlar, iqtisadi-hərbi proseslər, ideoloji-etnik problemlər mövcud siyasi kursun işığında hadisələrin və gedişatların yenidən dəyərləndirilməsini tələb etdiyi məqamlarda Prezident İlham Əliyev istənilən məsələyə yaradıcı münasibət bəsləməyi, yeni müstəvidən yanaşmağı müvəffəqiyyətlə həyata keçirir. Bu mənada İlham Əliyev daim inkişafda olan, yeniləşib zənginləşən Heydər Əliyevçi siyasət təlimin, yeni dövlətçilik nəzəriyyəsinin yaradıcısıdır. İlham Əliyev - mövcud siyasi kursun inkişaf edən yeni epoxa ilə şərtlənən yeni dövrünün lideri səviyyəsində görkəmli təmsilçisidir. İlham Əliyev - Azərbaycanın sınaılmış yolu olan Heydər Əliyev yolunun böyük magistrallardakı qüdrətli sükançısıdır. Məhz İlham Əliyev yeni dünya düzənində Azərbaycana baş ucalığı gətirən, ölkəmizi daimi irəli aparan böyük siyasətçidir. Azərbaycanın yeni tarixi epoxadakı müasir həyatı, qazanılan möhtəşəm nailiyyətlər Prezident İlham Əliyevin yorulmaz fəaliyyətinin nəticəsidir. Bakının tez-tez keçirilən genişmiqyaslı böyük və əhəmiyyətli tədbirlərə layiqincə evsahibliyi etməsi də Azərbaycanın dünyada söz sahibinə çevrilməsinin real göstəricilərindəndir. Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Sivilizasiyalar Alyansının VII Qlobal Forumunun Bakıda yüksək səviyyədə təşkili və keçirilməsi Azərbaycanın yeni tarixi dövrdə Yer kürəsinin böyük çağırış və məqsədlərinin dünyadakı əsas mərkəzlərindən biri olduğunu nümayiş etdirir. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Sivilizasiyalar Alyansının Qlobal Forumundakı tarixi nitqi geniş mənada sivilizasiya anlayışının müasir konsepsiyasının parlaq ifadəsidir. "İnklüziv cəmiyyətlərdə birgə yaşayışı: çağırış və məqsəd" mövzusunda həsr edilmiş ilin ən böyük forumunun ən mühüm, əsaslı, müasir reallıqlara

hesablanmış və gələcəyə ünvanlanmış nitqini bəyan edən Azərbaycan Respublikasının Prezidenti həm də XXI əsrin müdrik və uzaqgörən dövlət liderlərindən biri olduğunu nümayiş etdirmişdir: “Bizim aramızda bölüşdürəcəyimiz heç nə yoxdur. Hamımız eyni planetdə yaşayırıq. Bütün xalqlar sülh, əmin-amanlıq və təhlükəsizlik şəraitində yaşamağı, ailələrini qorumağı, övladlarını böyütməyi arzulayır. Bütün dinlər eyni dəyərləri - insanlıq, mərhəmət, həmrəylik və sülhü təbliğ edir. Bu gün dünyanın tələb etdiyi səylərimizin birləşdirilməsidir. Bugünkü toplantı, bu forum multikulturalizm ideyasının beynəlxalq ictimaiyyət tərəfindən güclü dəstəklənməsinin aydın göstəricisidir”.

Tarixə “Bakı prosesi”, “Bakı bəyannaməsi” kimi daxil olmuş beynəlxalq sənədlərin və çağırışların Azərbaycanda baş verməsi Prezident İlham Əliyevin məqsədyönlü siyasətinin böyük təntənəsidir.

Məhz dövlət səviyyəsində meydana çıxan belə addımlar Azərbaycanın Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Təhlükəsizlik Şurasının üzvü statusunda fəaliyyət göstərməsinin, beynəlxalq miqyaslı qərarlara imza atmaq, dünyaya müraciətlə bəyanatlar səsləndirmək haqqı qazanmasının, Sivilizasiyalar Alyansının Qlobal Forumunun Bakıda keçirilməsinin əsasına çevrilmişdir. Bütün bunlar Prezident İlham Əliyevin təmsalında inanılmış, sınaqlardan çıxmış Heydər Əliyev siyasətinin ardıcılıqla, qətiyyətlə, yaradıcılıqla davam etdirilməsinin nələrə qadir olduğunun, ölkəmizi hansı səviyyəyə gətirib çatdırma biləcəyinin gerçək təzahürləridir. Beynəlxalq aləmdə böyük nüfuz qazanmış İlham Əliyev dünyanın qəbul etdiyi Azərbaycan adlı möhtəşəm əsərin yaradıcısıdır. Eyni zamanda həm də dünyada söz sahibi olan, qəbul edilmiş liderlərdən biridir.

Görkəmli dövlət xadimi Heydər Əliyevin azərbaycançılıq təlimində millətlərarası münasibətlərin tənzimlənməsi və inkişaf etdirilməsi məsələləri xüsusi yer tutur. Azərbaycan çoxmillətli dövlət olduğu üçün millətlərarası münasibətlərin tənzimlənməsi ölkədə əsas məsələlərdən biri idi. Millətlərarası münasibətləri tənzimləmədən ölkədə milli birliyə, vətəndaş həmrəyliyinə nail olmaq mümkün deyildi. Bu mənada Heydər Əliyev üçün millətlərarası münasibətlər məsələsi azərbaycançılığın üzvi tərkib hissəsi olmuşdur. Ulu öndər geniş mənada ölkəmizdə azərbaycançılıq ideyasını həyata keçirərək daha da möhkəmləndirmək üçün millətlərarası münasibətlərin tənzimlənməsi və inkişaf etdirilməsi işinə dövlət siyasətinin tərkib hissəsi kimi xüsusi diqqətlə yanaşmışdır. Sovet hakimiyyəti illərində ölkədə yaşayan müxtəlif xalqların nümayəndələri üçün bərabər iş və təhsil şəraiti yaradılmışdır. Bundan başqa, müstəqillik dövründə Azərbaycanda mövcud olan ayrı-ayrı dinlərin daşıyıcılarına dövlət səviyyəsində eyni münasibət bəslənilmişdir. Ulu öndər islam dini ilə yanaşı ayrı-ayrı dinlərə aid ibadət və inanc yerlərinin qorunub saxlanılmasına şərait yaratmış, həmin məbədgahlar təmir və ya bərpa edilərək xalqın istifadəsinə vermişdir. Beləliklə, ölkəmizdə yaşayan yəhudilər, udilər, ingiloylar, talışlar, ləzgilər və başqa millətlərin nümayəndələri özlərini Azərbaycanda çox rahat hiss etmiş, buranı özlərinə əbədi vətən seçmişlər. Bu yolla Heydər Əliyevin azərbaycançılığın üzvi tərkib hissəsi kimi inkişaf etdirdiyi millətlərarası münasibətlər zəminində XX əsr boyu Azərbaycanda nəinki heç bir xoşagəlməz hadisə baş verməmiş, hətta ayrı-ayrı xalqların münasibətləri qohumluq səviyyəsində daha da möhkəmlənmişdir. Bütün bunlar Heydər Əliyevin çoxmillətli cəmiyyətdə apardığı ardıcıl millətlərarası münasibətlər siyasətinin uğurlu nəticələridir.

Ölkəmizdə bütün sahələrdə olduğu kimi, azərbaycançılıq, millətlərarası münasibətlər dinlərarası dialoq və tolerantlıq sahəsində də görkəmli dövlət xadimi Heydər Əliyevin açdığı yollar, formalaşdırdığı ənənələr, müəyyən etdiyi istiqamət müstəqilliyin yeni tarixi epoxasında da yaradıcı şəkildə, ardıcılıqla davam və inkişaf etdirilir. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin böyük qətiyyətlə həyata keçirdiyi azərbaycançılıq siyasəti əslində Heydər Əliyev təlimi ilə üst-üstə düşür və bir-birini tamamlayır. Azərbaycançılıq Heydər Əliyevçiliyin başlıca məzmununu və fəlsəfəsini tam şəkildə əks etdirir. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin apardığı Heydər Əliyevçilik - azərbaycançılıq siyasətinin vəhdətdə, üzvi əlaqədə nəzərə alınmasını, birlikdə dərindən və əsaslı şəkildə qavranılmasını əhatə edir. Bundan başqa, cəmiyyət hadisələrinə yaradıcılıqla yanaşan Prezident İlham Əliyev azərbaycançılıq - Heydər Əliyev təlimini

daim yeni ideyalarla, zəruri müddəalarla zənginləşdirərək daha da inkişaf etdirir. Bu mənada dövlət başçısının həyata keçirdiyi genişmiqyaslı və məqsədyönlü azərbaycançılıq - Heydər Əliyevçilik siyasəti müasir dünyanın və yeni Azərbaycanın reallıqları, çağırışları ilə daha da zənginləşdirilərək inkişaf etdirilmiş müasir təlimdir.

Görkəmli dövlət xadimi Heydər Əliyevin azərbaycançılığın üzvi tərkib hissəsi kimi həyata keçirdiyi millətlərarası münasibətlər siyasətinin müstəqillik illərinin sonrakı mərhələsində multikulturalizm siyasəti səviyyəsində təbliğ edilməsinə və daha da inkişaf etdirilməsinə xüsusi diqqət yetirilmişdir. Azərbaycanda vətəndaş həmrəyliyinə daha da möhkəmləndirilməsinə və inkişafına xidmət edən multikulturalizm siyasəti ölkəmizdə yaşayan ayrı-ayrı xalqların möhkəm birgəyaşayışının təmin edilməsində mühüm rol oynayır. Azərbaycanda məskunlaşmış bütün xalqlar üçün yaradılmış bərabər şərait bizdə normal və ahəngdar çoxmillətli cəmiyyətin formalaşmasında mühüm rol oynamışdır.

Bundan başqa, ulu öndər Heydər Əliyevin təlimində xüsusi əhəmiyyətə malik yer tutan dinlərarası dialoq siyasəti müasir dövrdə daha da inkişaf etdirilərək tolerantlıq səviyyəsinə çatdırılmışdır. Dinlərarası dialoqun yaradıcılıqla inkişaf etdirilməsinin davamı kimi formalaşmış tolerantlıq siyasəti hazırkı mərhələdə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin azərbaycançılıq təlimində əsas müddəalardan biri kimi mühüm yer tutur. Tolerantlıq - dini dözümlülük müstəqil Azərbaycan dövlətinin yeni tarixi mərhələdəki dövlət siyasətinin ana maddələrindən biridir. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına görə ölkəmizdə dinin dövlətdən ayrı olmasına baxmayaraq, dinlərarası münasibətlər dövlət səviyyəsində vahid qaydada tənzimlənir. Müxtəlif dinlərin daşıyıcıları olan şəxslər, ailələr, icmalar, qurumlar arasında dostluq, əməkdaşlıq, mehriban insani münasibətlər hökm sürür. Bu, hazırda yer üzündə analoqu olmayan və ya çox az mümkün olan əhəmiyyətli bir nəticədir. Bu, görkəmli dövlət xadimi Heydər Əliyev tərəfindən millətlərarası münasibətlər və dinlərarası dialoq sahəsində möhkəm əsasları yaradılmış, böyük təməlləri atılmış bu işin yaradıcılıqla inkişaf etdirilməsinin mühüm yekunudur. Bu, ölkəmizdə Prezident İlham Əliyevin apardığı düşünülmüş siyasətin böyük bəhrəsidir. Məhz Prezident İlham Əliyevin həyata keçirdiyi məqsədyönlü siyasət multikulturalizmi və tolerantlığı ölkə həyatının zəruri faktoruna çevirmişdir. Ona görə də ölkəmizdə artıq multikulturalizmin Azərbaycan modeli formalaşmışdır. Multikulturalizmin Azərbaycan modeli Azərbaycanda sabit və məqsədyönlü şəkildə inkişaf edən müasir cəmiyyətin əsas hərəkətverici qüvvələrindən biridir. Nəticə etibarilə azərbaycançılığın ayrılmaz tərkib hissəsi olan multikulturalizm və tolerantlıq müasir Azərbaycan cəmiyyətinin bütöv mənəvi simasını müəyyən edir.

Bütün bunlara görə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Sivilizasiyalar Alyansının VII Qlobal Forumunda multikulturalizmin mahiyyəti və əhəmiyyəti haqqındakı aşağıdakı fikirləri və qənaətləri bu istiqamətdə aparılmış məqsədyönlü siyasətin əsas yekunlarını və başlıca vəzifələrini çox dolğun şəkildə ifadə edir: “Multikulturalizmin alternativini yoxdur. Əlbəttə bizə məlumdur ki, bununla bağlı müxtəlif fikir və baxışlar var. Bəziləri multikulturalizmin iflasa uğradığını iddia edirlər. Ancaq müasir nümunələr var. Bizim üçün multikulturalizm dövlət siyasətidir və həyat tərzidir. Multikulturalizm dəyərlərinin gücləndirilməsi, hesab edirəm ki, müasir siyasətin çox müsbət meyli olacaqdır. Bütün məsuliyyətli siyasətçilər bu müsbət dinamikaya töhfələrini verməlidirlər”.

Beləliklə, əsas ulu öndər, görkəmli dövlət xadimi Heydər Əliyev tərəfindən qoyulmuş müstəqil dövlətdə azərbaycançılıq ideologiyası təlimi müasir Azərbaycanda dövlət səviyyəsində inkişaf etdirilərək dünyaya örnək ola biləcək yüksək şəkildə yaradıcılıqla davam və inkişaf etdirilir. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin ölkəmizdə bərqərar etdiyi real multikultural mühit və tolerantlıq şəraiti milli-mənəvi birliyin, həmrəylik və qarşılıqlı münasibətlərin, azərbaycançılıq təliminin daha da inkişaf etdirilməsinə işıq salır. Bu iş ölkəmizin bütün sahələr üzrə hərtərəfli ahəngdar inkişafının təmin edilməsinin möhkəm əsaslarını təşkil edir və dünya birliyində Azərbaycanı əhəmiyyətli dövlətlərdən birinə çevirir.

